

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Rüzeyk, *el-Fethu'l-mübîn ft şreti's-sâdeti'l-Bûsa'îdiyyîn* (nşr. Abdülmün'im Âmir — Muhammed Mursî), Maskat 1397/1977, s. 276, 438, 519, 521, 537; *Delîlül-Ĥalîc* (Târih), II, 666, 743, 750-751; S. B. Miles, *The Countries and Tribes of the Persian Gulf*, London 1919, II, 539; R. Hilton, *The Thirteenth Power: The Middle East and the World Situation*, London 1958, s. 180; J. B. Kell, *Eastern Arabian Frontiers*, London 1964, s. 144; W. Phillips, *Oman: A History*, Beyrut 1971, s. 163-169, 171-177; Muhammad Morsy Abdullah, *The United Arab Emirates: A Modern History*, London 1978, s. 16, 74, 174-176, 203, 208-213, 303-307; P. Bonenfant, *La Péninsule Arabique d'Aujourd'hui*, Paris 1982, s. 269-270, 402-404; G. Rentz — W. E. Mulligan, "al-Buraymî", *El²* (İng.), I, 1313-1314.

MUSTAFA L. BİLGE

BÜRGÜ

(bk. CAR).

BÜRHAN

(bk. BURHAN).

BÜRÜK

(bk. CAR).

BÜSEYNE

(بُيُيْنَة)

Emevî devri şairlerinden
Cemil b. Abdullah b. Ma'mer'in
(ö. 82/701)
birçok şiirine konu olan sevgilisi
(bk. CEMİL).

BÜSEYSE b. AMR

(bk. BESBES b. AMR).

BÜSR b. EBÛ ERTÂT

(بسر بن أبي أرتاة)

Ebû Abdîrahmân Büsr b. Umeyr b. Ertât
b. Uveymir el-Âmirî el-Kureşî
(ö. 86/705 [?])

Sahâbî, Emevî valisi ve kumandanı.

Doğum tarihiyle ilgili değişik rivayetler varsa da en yaygın olan görüşe göre hicretten iki yıl sonra Mekke'de doğdu (624). Babasının künyesine nisbetle Büsr b. Ebû Ertât, dedesinin adına nisbetle de Büsr b. Ertât adıyla bilinir. Hâlid b. Velîd ile birlikte Suriye'deki fetihlere, daha sonra da Amr b. Âs'ın emrinde Mi-

sir'in fethine katıldı. Amr bu sefer sırasında onun cesur, atılgan, fedakâr ve savaş taktiğine vâkıf bir genç olduğunu anladı ve Trablusgarp'ı fethettikten sonra kendisini Veddan'a gönderdi (23/643-44). Büsr Veddan'ı fethederek geri döndü. Daha sonra Abdullah b. Sa'd b. Ebû Serh kumandasında İfrîkiyye seferine iştirak etti.

Büsr Hz. Osman'ın ateşli bir taraftarıydı. Onun şehid edilmesini hiçbir zaman hazmedemedi. Hz. Ali ile Muâviye arasındaki mücadelede Muâviye'nin tarafında yer aldı ve bütün gücüyle onu destekledi. Kinde kabilesinin nüfuzlu reisi Şurahbîl b. Sımt'ı da Muâviye'nin safına çekti. Hz. Ali taraftarlarını sindirmek ve halkı Muâviye'ye biat ettirmek için Medine'ye, Mekke'ye ve Yemen'e gitti. Buralarda Hz. Ali taraftarlarına karşı şiddete başvurdu ve Hz. Osman'ın aleyhinde olduğuna inandığı şahısların evlerini yaktırdı. Hz. Ali'nin Yemen valisi Ubeydullah b. Abbas'ın küçük yaştaki iki oğlunu öldürdü. Bunun üzerine Hz. Ali, Cârîye b. Kudâme es-Sa'dî ile Vehb b. Mes'ûd'u 4000 kişilik bir kuvvetle ona karşı sevketti. Cârîye Necran'a varınca Büsr oradan kaçmak zorunda kaldı. Hz. Hasan'ın bazı şartlarla halifelikten feragati üzerine Muâviye tarafından Basra valiğine tayin edildi (41/661-62). Bir yıl aşkın bir süre bu görevi yürüttükten sonra 43'te (663-64) Bizans'a karşı deniz seferine memur edildi. Büsr o yıl Bizans topraklarında kışlayıp İstanbul'a kadar gitti. Ertesi yıl yine bir deniz seferine çıktı. Bundan iki yıl sonra Ukbe b. Nâfi' ile Mağrib'e hareket etti ve Trablus'a ulaştı. 670'te Süfyân b. Avf ile beraber Rumlar'a karşı yeni bir sefer düzenledi ve iki yıl üst üste bu seferlere devam etti. Daha sonra İfrîkiyye'deki Meccâne şehrini zaptetti. Burada bulunan bir kale onun adını taşımaktadır.

Büsr bu seferlerden döndükten sonra siyasetten ayrılmış, ancak hayatını yine Emevî saraylarında geçirmiştir. Rivayete göre son yıllarında aklı dengesini kaybetmiş ve Abdülmelik b. Mervân veya oğlu Velîd devrinde Suriye'de ölmüştür.

Büsr b. Ertât Emevîler'in çok sadık bir taraftarıydı. Onlara öylesine sadakatle hizmet etti ki bu konuda sadece Müslim b. Ukbe ve Haccâc onunla mukayese edilebilir. Bu sebeple Mekke, Medine ve Yemen'de Hz. Ali taraftarlarına karşı reva gördüğü hakaretler ve Hz. Peygamber'in vefatı sırasında yaşının küçük olu-

şu birçok kişiyi onun sahâbî olmadığı düşüncesine sevketmişti. Ancak Hz. Ömer zamanında ordu kumandanlığı yaptığı dikkate alınırsa Büsr'ün sahâbî olduğu görüşü kabul edilebilir. Çünkü Hz. Ömer ashâb-ı kirâmın yer aldığı bir orduya sahâbî olmayan birini kesinlikle kumandan tayin etmezdi. Sahâbî olduğunda ihtilâf bulunmayan Cünâde b. Ebû Ümeyye ile diğer bazı ashâbın ise onun emrinde sefere katıldıkları bilinmektedir.

Büsr b. Ertât Hz. Peygamber'den iki (başka bir rivayete göre dört) hadis rivayet etmiştir. Bunlardan biri savaş sırasında hırsızlık yapanların ellerinin kesilmeyeceğine dairdir. Diğeri de, "Allahım, bütün işlerimizde âkibetimizi hayırlı eyle!" mealindeki hadîs-i şeriftir (*Müsned*, IV, 181; Ebû Dâvûd, "Hudûd", 18).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 181; Ebû Dâvûd, "Hudûd", 18; Tirmizî, "Hudûd", 20; Nesâî, "Kaṭ'ü's-sâriḳ", 16; Zübeyrî, *Nesebû Kıreys*, s. 264, 439; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 293-294; Buhârî, *et-Târîḫü'l-kebir*, II, 123; Belâzürî, *Fütûḫ* (Fayda), s. 152, 325-326, 666; Ya'kübî, *Târîḫ*, II, 156, 197-199, 240; Taberî, *Târîḫ* (Ebû'l-Fazl), III, 407; IV, 553; V, 98, 139-140, 155, 167-169, 176, 181, 212, 234, 253, 287, 335; Mes'ûdî, *Mürücu'z-zeheb* (Abdülhamîd), III, 30-31, 149; İbn Hibbân, *Meşâhîr*, s. 53; Hatîb, *Târîḫü Bağdâd*, I, 210-211; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, III, 354, 383-386, 398, 414-415, 425, 440, 460-461, 472, 491; IV, 12; a.m.f., *Üsdül-gâbe*, I, 213; İbn Manzûr, *Muḥtaşaru Târîḫi Dimaşq*, V, s. 182-188; Mizzî, *Teḫzîbü'l-Kemâl*, IV, 61-69; Zehebî, *A'âmü'n-nübelâ*, III, 409-410; İbn Kesîr, *el-Bîdâye*, VIII, 24, 27, 58, 90; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 147-148; a.m.f., *Teḫzîbü't-Teḫzîb*, I, 435-436; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâdara*, I, 174-175; Mahmûd Şit Hattâb, *Kâdetü fethi'l-Mağribi'l-Ârabî*, Beyrut 1398/1973, II, 13-35; H. Lamens, "Büsr", *İA*, II, 841-842; a.m.f., "Büsr", *El²* (İng.), I, 1343-1344.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

BÜSR b. ERTÂT

(bk. BÜSR b. EBÛ ERTÂT).

BÜSR b. SÜFYÂN

(بسر بن سفیان)

Büsr b. Süfyân b. Amr el-Huzâî el-Kâ'bî

Sahâbî.

Hz. Peygamber'in hicretin 6. yılında, aralarında Büsr b. Süfyân'ın da bulunduğu Huzâa kabilesi ileri gelenlerine İslâmîyet'i kabul etmeleri için yazdığı mektup üzerine müslüman oldu. Aynı yıl Hz. Peygamber'i ziyaret etmek üzere Medine'ye gitti. Geri dönmek istediği zaman

Resül-i Ekrem pek yakında yapılacak umreye onun da katılmasını istediği için Medine'de kalmasını söyledi. Umre hazırlıkları tamamlanıp yola çıktığında Zülhuleyfe mevkiine gelince Hz. Peygamber Büsr'ü Mekke'ye yolladı ve toplaya- cağı bilgilerle geri dönmesini emretti. Büsr emredilene yaptı ve Uşfân yakınlarındaki Gadîrü'l-Eştât mevkiinde Hz. Peygamber'i bularak Kureyşlilerin müslümanları Kâbe'ye sokmak istemediklerini ve onlarla savaşmak üzere hazırlık yaptıklarını bildirdi. Hicretin 8. yılında Mekke fethine hazırlanırken Hz. Peygamber Büsr'ü, Büdeyl b. Verkâ ile beraber Huzâa'nın bir kolu olan kendi kabileleri Kâ'boğulları'nı ramazan ayında Medine'ye getirmekle görevlendirdi. Mekke fethine 500 kişiyle katılan Benî Kâ'b'in üç sancaktarından biri Büsr idi. Huneyn Gazvesi'nde de kabilesinin iki sancağın- dan birini o taşıdı. Hicretin 9. yılında Benî Kâ'b'in zekâtını toplama vazifesi ona verildi. Aynı yıl yapılan Tebuk Gazvesi'ne kabilesinin halkını toplayıp getirmekle görevlendirilen üç kişiden biri yine Büsr b. Süfyân'dı. Onun ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Meğâzî", 35; Vâkıdî, *el-Meğâzî*, II, 572-574, 579-580, 800, 819; III, 973, 990; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 95, 160; IV, 294; V, 458; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 216; Huzâi, *Tahrîr- cü'd-delâlati's-sem'iyye*, s. 329-330; İbn Ha- cer, *el-İşâbe*, I, 149; Muhammed Hamîdullah, *el-Veşâ'îku's-siyâsiyye*, Beyrut 1403/1983, s. 276-277.

M. YAŞAR KANDEMİR

BÜST

(بست)

Afganistan'ın Sicistan bölgesinde harabeleri bulunan eski bir şehir.

Hilmend ırmağının Ergendâb kolu ile birleştiği yerin aşağısında sol kıyıda ve nehrin taşımacılığa elverişli kesiminde bulunur; Herat'ı Girişk'ten geçerek Kan- dehar'a bağlayan yol üzerindedir. Vak- tiyle verimliliği ve güzelliğiyle tanınırdı. Eski Arap coğrafyacıları güzelliklerinin yanında salgın hastalıklarının da çok olduğunu anlatırlar. Şehirle çevresinin bu- günkü harap ve kurak durumu tabii kay- nakları ile çelişki arzeder. Çünkü Hilmend ırmağı ve kolu sayesinde kolayca sulanabilen bu bölge her türlü tarıma elve- rişlidir. Ortaçağ'da Horasan veya Fars ile

Sind arasında, yani Bağdat-Hindistan yo- lu üzerinde geçişi temin etmiş ve önem- li bir ticarî rol oynamıştır. Nitekim İstah- rî Büst'ün Hindistan'la olan ticaretinden bahsetmektedir.

Şehir VI. yüzyılda Eftalitler'in elinde idi; I. Husrev Enûşirvân döneminde (531- 579) Sâsânîler tarafından zaptedildi. Müs- lümanların İran'ı fethinden sonra bura- sı Hz. Osman'ın 29 (649-50) yılında Ab- durrahman b. Semüre kumandasında gönderdiği kuvvetler tarafından alındı. Abdurrahman b. Semüre daha sonra Mu- âviye tarafından Sistan'a vali tayin edil- diğinde İslâm hâkimiyetinden çıkmış olan Büst'ü 41'de (661-62) yeniden zaptet- ti. Bundan sonra şehir, doğu sınırındaki müslüman olmayan ve kendilerine Zun- bil denilen prenslere karşı verilen mü- cadelede bir ileri karakol durumuna gel- di. Buraya Emevîler devrinde ve Abbâsî- ler'in ilk zamanlarında Hâricîler'in çıkar- dıkları isyanları bastırmak üzere valiler gönderildi.

İran'ın ilk millî devletlerinden ikincisi olan Saffârî hânedanının kurucusu Ya- küb b. Leys'in (868-878) Kâbil'i aldıktan (871) sonra Büst'ü de ele geçirerek bir yıl kadar burada kaldığı söylenir. Bağ- dat halifesinin şehri egemenliği altına alma teşebbüsleri gibi Sâmanoğulları'nın teşebbüsleri de sonuçsuz kaldı. Şe- hir, 976'da Gazneli Devleti'ni kuran Se- bük Tegin tarafından zaptedildi. Büst'ün en parlak dönemini yaşadığı zaman Gaz- neliler devrine rastlar. Selçuklular 1045'te şehri yağmaladılar, fakat ele geçire- mediler. Gazneliler 1048'de Behram Ni- yâl kumandasındaki bir Selçuklu ordu- sunu Büst yakınlarında mağlûp ettiler. Gurlu Hükümdarı Alâeddin Cihansûz Gaz- ne'den sonra Zemindâver vilâyetinin mer- kezi ve Gazneliler'in ikinci başşehri olan Büst'ü de tahrip etti (1149). Daha sonra Hârizmşahlar idaresine giren şehir bu dönemden itibaren giderek önemini kay- betti. Büst, kalesi stratejik mevkii dola- yısıyla Nâdir Şah tarafından 1738'de ta- mamen yıkılıncaya kadar pek çok saldı- rıya uğramıştır.

D. Schlumberger'in keşfi ve Afganis- tan'daki Fransız arkeoloji heyetinin yap- tığı kazılar neticesinde bölgede 7 km. uzunluğunda ve 2 km. eninde bir saha- yı kaplayan harabeler ve eski saray du- varlarını ihtiva eden tarihi kalıntılar or- taya çıkarılarak muhafaza altına alındı. Bu kazılarda bulunan kalıntılar Ortaçağ İranı'ndaki eserlerin Bağdat ve Sâmerâ-

daki Abbâsîler'e ait eserlerin seviyesin- de olduğunu ortaya koymaktadır. Büst harabelerine yakın bir yerde 1946 yılı- da Leşkerghâh adıyla yeni bir yerleşim merkezi kurulmuştur. Adını, yakınında bulunan Leşkerghâh-ı Bâzâr köyünden alan şehrin nüfusu 1979 yılında 21.600 idi.

Büst'te birçok âlim yetişmiş olup bü- yük muhaddislerden İbn Hibbân (ö. 354/ 965) ve Hattâbî (ö. 388/998) ile şair Ebü'l- Feth Ali b. Muhammed el-Büstî (ö. 400/ 1010) bunların başında gelmektedir.

Nişâbûr yakınlarında Büst (Büşt, Puşt) adıyla bilinen bir yerleşim merkezi de mevcut olup Ebü'l-Hasan el-Büstî ve Ebû Hâmid el-Büşti gibi âlimler buraya nis- betle anılmaktadırlar.

BİBLİYOGRAFYA :

Dihhudâ, *Luğatnâme*, "bst" md.; İstahri, *Me- sâlik (de Goeje)*, s. 245; Ya'kübî, *Kitâbü'l-Büldân*, s. 281, 285; Yâkûbî, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 612; Muhammed b. Hüseyin el-Beyhâkî, *Târîh* (nşr. A. Ekber Feyyâz), Meşhed 1350 hş., s. 659-661, 663; Cüzcânî, *Tabakât-ı Nâşirî*, I, 235, 243, 345, 348, 401; Sem'ânî, *el-Ensâb*, II, 208- 210; Muhammed Takî Han Hekîm, *Genç-i Dâ- niş* (nşr. Muhammed Ali Sütî — Cemşid Keyân- fer), Tahran 1366 hş., s. 199-201; D. Schlum- berger, "Le Palais Ghaznévide de Lashkari Bazar", *Syria*, XXIX, Dımaşk 1952, s. 251-270; J. Sourdel-Thomine, "Stèles arabes de Bust", *Arabica*, III, Leiden 1956, s. 285-306; a.mlf., "Bust", *El²* (Fr.), I, 1384-1385; R. Hartmann, "Büst", *IA*, II, 842; *DMF*, I, 427 vd.; Klaus Fi- scher — Xavier de Planhol, "Bost", *EIr*, IV, 383- 386.

TAHSİN YAZICI

BÜSTÂNİ

(bk. BUSTÂNİ).

BÜSTİ

(بستی)

Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed el-Büstî (ö. 470/1077'den sonra)

Horasanlı mutasavvif.

IV. (X.) yüzyılın sonunda veya V. (XI.) yüzyılın başlarında Nişâbur yakınlarındaki Büst'te (Büşt) doğdu. Hayatı hak- kında yeterli bilgi yoktur. Sûfî tabakata müellifleri Hücvîrî ile Kuşeyrî ve Nişâ- burlu olmasına rağmen Attâr eserlerin- de ona yer vermemişlerdir. Ancak Ahmed el-Gazzâlî *Sevânihu'l-^cuşşâk*'ta, Aynü'ludât el-Hemedânî *Temhîdâtı* ile mektuplarından birinde onun bir rubâ- isini nakletmişler, Necmeddîn-i Dâye de